

УДК 070: 808.2: 81'271.14 = 161.2

А. Ю. Яворський – лаборант навчальної лабораторії журналістської майстерності інституту філології та журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки

Мовні помилки в журналістських текстах (на матеріалі одного номера газети “День”)

Роботу виконано на кафедрі видавничої справи та редагування і журналістики ВНУ ім. Лесі Українки

Систематизовано різнотипні мовні аномалії, вилучені з газети “День”, та запропоновано шляхи їх усунення. Простежено частотність кожного типу помилок, окреслено ступінь їх лінгворизику у процесі редагування.

Ключові слова: мовна норма, мовна помилка (анорматив), синтаксична помилка, пунктуаційна помилка, морфологічна помилка, словотвірна помилка, орфографічна помилка, лексична помилка, синкретична помилка.

Яворський А. Ю. Языковые ошибки в журналистских текстах (на материале одного номера газеты “День”). Систематизированы различные языковые аномалии, изъятые из газеты “День”, и предложены пути их устранения. Прослеживается частотность каждого типа ошибок, определена степень их лингвориска в процессе редактирования.

Ключевые слова: языковая норма, языковая ошибка (анорматив), синтаксическая ошибка, пунктуационная ошибка, морфологическая ошибка, словообразовательная ошибка, орфографическая ошибка, лексическая ошибка, синкретическая ошибка.

Yavorski A. Y. Linguistic Mistakes in Journalistic Texts (Based on the Materials of “Day” Newspaper). In the article the polytypic abnormalities from the “Day” newspaper are systemized, and the ways of improvement are suggested. The frequency of every type of mistake as well as the level of linguistic risk in the process of editing is traced.

Key words: linguistic norms, linguistic mistake (abnormity), syntactic mistake, punctuation mistake, morphologic mistake, word-building mistake, orthographic mistake, lexical mistake, syncretic mistake.

Постановка наукової проблеми та її значення. Потреба вдосконалення процесу редагування, підвищення рівня мовної грамотності в сучасних друкованих ЗМІ набуває особливої актуальності. В умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій працівники ЗМІ повинні забезпечити правильність поданої інформації не тільки в аспекті змісту повідомлення, але і з точки зору відповідності медіа-тексту чинним мовним нормам.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Відсутність комплексного аналізу мовних аномалій на матеріалі газет і неопрацьованість критеріїв виявлення помилок під час редагування медіа-текстів набули меншої гостроти завдяки праці А. О. Капелюшного, в якій з'ясовуються типологічні особливості журналістських помилок [2]. Конструктивну типологію мовних аномалій на матеріалі газет розробила Т. Г. Бондаренко [1]. Дослідниці належить спроба системного опису феномену помилки: нею простежено типологічні ознаки ненормативних одиниць, з'ясовано причини виникнення помилок кожного типу, розроблено критерії виявлення мовних помилок під час редагування газетних текстів тощо.

Формулювання мети та завдань статті. Метою пропонованого дослідження передбачено систематизувати різнотипні мовні помилки, що трапляються на сторінках газети “День”, та окреслити ступінь лінгворизику помилок кожного типу в процесі редагування.

Аналізований фактаж дібрано з одного числа щоденної всеукраїнської газети “День” – із п'ятничного випуску № 103 за 16 червня 2009 р. (під час посилання на це видання вказано лише сторінку, на якій засвідчено помилку).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Негативний мовний матеріал, вилучений із газети, містить більше 100 різнотипних аномалій. Зрідка тексти журналістів засвідчують незнання ними правил чинного правопису. Так, практично відсутня літера *г*: *грунтуються* (с. 4), *підгрунття* (с. 4), *обгрунтовані* (с. 6) тощо, виявлено помилку в уживанні апострофа: *мавн'ячими* (с. 20), трапляються аномалії в написанні складних іменників та

прикметників: *фолкгурти* (с. 2), *кіно-майданчик* (с. 20), *тотально-веселий* (с. 7), прислівників: *як раз під час бієнале* (с. 20), *склавши їх до купи* (с. 17), рідше – у використанні великої літери: у *Південно-Східних областях* (с. 19). Частину ненормативних одиниць кваліфікуємо як помилки складання: *сесацією* (с. 20) замість *сенсацією*, *напіванклаві* (с. 21) замість *напіванклаві*, *Школі* (с. 22) замість *Школі*, *рамку* (с. 7) замість *замку* тощо.

Деякі помилки засвідчують незнання журналістами закономірностей української словозміни. Типовими є ненормативні форми родового відмінка однини іменників чоловічого роду: *водами Сві-тязя* (с. 2) замість *Світязю* (ідеться про озеро); *електронного варіанту* (с. 23) замість *варіанта*; *на зворотній стороні знімку* (с. 23) замість *знімка*; *біля фонтану* (с. 7) замість *фонтана*; *клас органу* (с. 22) замість *органа*; *після появи якісного італійського інструменту* (с. 22) замість *інструмента* та ін. Конструкція *по всім “знатним містам”* (с. 7) засвідчує помилку в оформленні місцевого відмінка множини. Виявлено кілька випадків ненормативного родового узгодження прикметників та займенників з іменником *бієнале*, який в українській мові має граматичне значення чоловічого та жіночого роду [3, 52]: *кожне бієнале*; *бієнале, яке проходить*; *Венеційське бієнале* тощо (с. 20). Серед інших морфологічних аномативів укажемо форму вищого ступеня порівняння *трохи спрощеніший* (с. 6), а також помилки в утворенні відносних прикметників: *сторожевої служби* (с. 24) замість *сторожової служби*; *поколіннявих* (с. 4) замість *поколінних*.

Писемне мовлення журналістів відзначається наявністю лексичних аномативів. Так, у реченні *Це дозволить побудувати логістику подальшого реформування суспільства* (с. 5) слово *логістика* вжито помилково, пор.: *логістика* – “наука про оптимальне керування матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних системах” [5, 419]; контексту відповідає лексема *стратегія*. Журналісти нехтують лексичною нормою й тоді, коли послуговуються словом *наступний* замість *такий*, пор.: *із смертністю по регіонах ситуація наступна* (с. 19); *суть ідеї про напіванклави у наступному* (с. 21); словом *задача* – замість *завдання*, пор.: *Головна задача – ствердження нового покоління* (с. 5); словом *громадянський* замість *громадський*, пор.: *переслідування незалежних громадянських груп* (с. 3). У контексті *Спілкуються вони між собою, як правило, або за допомогою ЗМІ або відкритих листів. І як видно зі змісту – адресати один одного часто не чують і не розуміють* (с. 21) простежено розширення семантики лексеми *адресати*: у цьому випадку йдеться і про адресатів (одержувачів), і про адресантів (відправників). Конструкція *несуть зобов’язання* (с. 23) – явний канцеляризм (доречно замінити на *зобов’язані*).

Іншим різновидом лексичних помилок є плеоназми. Так зване багатослів’я представлене в основному на рівні підрядного словосполучення: замість *спортивні тренери* (с. 1) достатньо писати *тренери*; замість *свої власні твори* (с. 18) – *свої твори* чи *власні твори*; замість *інтонаціями голо-су* (с. 18) – *інтонаціями* тощо. Сполуки з надлишковою інформацією простежено й серед сурядних словосполучень (як правило, у таких конструкціях поєднуються лексема іншомовного походження й тотожне їй за значенням українське слово): *ці прагнення є доволі плідними та результативними* (с. 6); *Україна, по суті, зараз є поєднанням, конгломератом одразу декількох культур* (с. 6). У реченні *Навіть недостатньо для обслуговування туристів, які приїждять* (с. 20) сегмент *які приїждять* теж вважаємо семантично порожнім. Ознаки переобтяження фрази зайвими словами вбачаємо й у такому випадку: *вихід у світ праці... письменника, есеїста Миколи Рябчука* (с. 6).

Трапляються випадки, коли аноматив синтезує в собі ознаки порушення і лексичної, і морфологічної норми. Так, у реченні *Погану послугу для суспільства роблять ті пієтети, які постійно виходять від політиків про освіченість суспільства, про його мудрість* (с. 4) представлено морфологічну помилку: згідно з нормою, іменник *пієтет* уживаний тільки в однині; тут же він має форму множини. Водночас уживання в цьому контексті лексеми *пієтет* загалом не виправдане, пор.: *пієтет* – “глибока повага, шанобливе ставлення до когось, чого-небудь” [4, 528]. У цьому ж реченні вбачаємо ознаки порушення синтаксичної норми: однорідні додатки *про освіченість, про мудрість* стоять не відразу після слова *пієтети*, від якого вони залежать, а відокремлені від нього підрядною конструкцією *які постійно виходять від політиків*. Відсутність коми в кінці вказаного підрядного речення дає підставу говорити й про пунктуаційну помилку.

Простежено кілька типів синтаксичних помилок. Так, більшу супроти літературної норми частотність має прийменник *по*, якого в багатьох випадках варто уникати: *досвід по обміну* (с. 21) – треба: *досвід обміну*; *по народжуваності* (с. 19) – треба: *за народжуваністю*; *по регіонах ситуація наступна* (с. 19) – треба: *в регіонах ситуація така*; *по тривалості життя* (с. 19) – треба: *за три-*

валістю життя. Один раз ужито зайвий прийменник, що, очевидно, є помилкою складання: *Я здивувався, що в там живе всього лише 60 тисяч людей* (с. 20).

Простежено порушення норми керування в підрядному словосполученні: *нав'язування своїх цінностей, правил і культури іншої частини суспільства* (с. 3) – треба: *іншій частині суспільства*. Відомий випадок ненормативного узгодження в числі присудка з однорідними підметами: *По тривалості життя в Україні перше місце займає* (треба: *займають*) *Чернівецька, Тернопільська, Чернівецька області та Київ, а найгірші місця займає* (треба: *займають*) *Чернігівська, Донецька й Житомирська* (с. 19). Помилки в оформленні головного члена односкладного безособового речення *Глухівську тюрму була* (треба: *було*) *перебудовано за новим проектом* (с. 7) та в оформленні іменної частини складеного присудка в реченні *Вони будуть розкрадання* (треба: *розкрадені*) *і знищені* (с. 6) кваліфікуємо як такі, що виникли в процесі складання.

Серед інших синтаксичних помилок відзначено аномативи, пов'язані з неправильним утворенням ряду однорідних членів речення. Такі конструкції мають у собі ознаки логічної помилки, пор.: *“Криза зупиняється тоді, – стверджує президент Центру економічного розвитку, – коли всі суб'єкти перестають боятися, а стискають свою економіку – особисту, юридичну – будь то підприємець, працівник або домашнє господарство”* (с. 6); *Під одним брендом “Венеційське біснале” об'єднали сучасне мистецтво, театр, архітектуру, кінофестиваль і фестиваль реклами* (с. 20) тощо.

Бражає кількість пунктуаційних помилок, деякі з яких для “Дня”, на жаль, типові. Часто допускається ненормативне вживання тире між підметом та присудком: *Щирий теплообмін нашої розмови... підказав, що жінка – самотня* (с. 7); *Різниця – дуже непропорційна* (с. 19); *На балтійському узбережжі Польщі (або іншої держави) утворюється – український напіванклав* (с. 21) тощо. Трапляються випадки, коли тире в цій позиції пропущено всупереч нормі: *Відповідальність це не риторика по телебаченню* (с. 5); *Гастролі в наш час справа не лише клопітка, а й дуже недешева* (с. 22); *Глухів нині невеличке містечко на півночі України* (с. 7) та ін. Виявлено випадок ненормативного вживання коми перед присудком-іменником зі словом як: *Кожен з них, як пазл* (с. 17).

Частими є помилки в уживанні розділових знаків при однорідних членах речення: *Спілкуються вони між собою, як правило, або за допомогою ЗМІ або відкритих листів* (с. 21); *Ми пережили безліч економічних стресів, і виробили певний тип адаптації всіх суб'єктів підприємництва* (с. 6) тощо. Зрідка відсутнє виділення вставних слів: *А може й не скінчилося?* (с. 18), *Після Другої світової війни цей гуманістичний ідеал став основою духовної та політичної ідентичності, а отже він міститься в засновницьких документах Європейського Союзу* (с. 3); поширених обставин: *Як зауважував відкриваючи дискусію директор НІСД Юрій Рубан, криза “спростувала багато панічних очікувань”* (с. 6); постпозитивних прикладок: *Найвищу нагороду біснале, Золотого лева цього року отримав відомий американський художник Брюс Нойман* (с. 20); *Одна з моїх учениць Ганна Швець нині навчається в Польщі* (с. 22); порівняльних зворотів: *Кількість таких проектів... повинна наростати як снігова грудка* (с. 9) та ін. Поширене означення в позиції після означуваного іменника може виділятися комою лише з одного боку – на початку, пор.: *Тюремний замок мав вигляд двоповерхового, квадратного в плані корпусу посеред двору, оточеного цегляним муром у стилі пізнього класицизму і на сьогодні є єдиним цілком збереженим в Україні комплексом повітового острогу середини ХІХ сторіччя* (с. 7).

Підрядна частина в структурі складнопідрядного речення може виділятися комою лише з одного боку – на початку: *Творчий союз, що працював над проектом “Степи мрійників” мав троїсту структуру* (с. 20); *Мета конкурсу – виявити краще, що є в українській фотографії й фотожурналістиці для популяризації на шпальтах газети* (с. 23) та ін.; або не виділяється зовсім: *Це була алегорія того як дикий, не зовсім освічений Схід повинен досягати вершин* (с. 20). Натомість кома може розділяти два однорідні підрядні речення, поєднані одиничним єднальним сполучником: *Оскільки йдеться про людей, що народилися до 1932–1933 років, і вік яких вже перевищує 70 років, то першочергове значення для них матиме надання медичної і соціально-побутової допомоги* (с. 2) тощо.

Висновок. Експериментальна верифікація мовних помилок дала змогу ранжирувати ступінь лінгворизику, який виникає в процесі редагування журналістських матеріалів. Так, високим ступенем ризику відзначаються лексичні, синтаксичні, пунктуаційні помилки, середній інтервал помилко-небезпечності мають орфографічні та морфологічні аномативи.

Основні причини появи аномативних одиниць – це незнання норм сучасної української літературної мови, потужний вплив російської мови, а також дія аналогії до інших форм.

Література

1. Бондаренко Т. Г. Типологія мовних помилок та їх усунення під час редагування журналістських матеріалів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08 / Т. Г. Бондаренко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2003. – 18 с.
2. Капелюшний А. О. Стилїстика й редагування : практ. слов.-довід. ж-ста / А. О. Капелюшний. – Л. : ПАІС, 2002. – 576 с.
3. Орфографічний словник української мови / уклад. С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. – К. : Довіра, 1999. – 989 с.
4. Словник української мови : в 11 т. – Т. 6 / ред. А. В. Лагутіна, К. В. Ленець. – К. : Наук. думка, 1975. – 832 с.
5. Сучасний словник іншомовних слів / уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.

Статтю подано до редколегії
14.12.2010 р.